

ENERGĒTIKAS POLITIKA: VISPĀRĒJIE PRINCIPI

Enerģētikas jomā ES saskaras ar tādām problēmām kā pieaugoša atkarība no importa, ierobežota enerģijas piegādes dažādība, augstas un nestabilas enerģijas cenas, pieaugošs globālais pieprasījums pēc enerģijas, drošības riski, kas ietekmē ražotājvalstis un tranzīta valstis, arvien lielāki klimata pārmaiņu izraisītie apdraudējumi, lēns progress energoefektivitātes jomā, problēmas saistībā ar atjaunojamo energoresursu procentuālās daļas pieaugumu, kā arī vajadzība nodrošināt lielāku pārredzamību enerģijas tirgos un plašāk integrēt un savstarpēji savienot enerģijas tirgus. ES enerģētikas politikas centrā ir dažādi pasākumi, kuru mērķis ir izveidot integrētu enerģijas tirgu un nodrošināt energoapgādes drošību un enerģētikas nozares ilgtspēju.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 194. pants.

Īpaši noteikumi:

- Energoapgādes drošība: LESD 122. pants.
- Enerģētikas tīkli: LESD 170.–172. pants.
- Ogles: protokolā ir izskaidrotas EOTK līguma izbeigšanās (2002. gadā) finansiālās sekas.
- Kodolenerģija: Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums (*Euratom* līgums) ir juridiskais pamats lielākajai daļai Eiropas darbību kodolenerģijas jomā.

Citi noteikumi, kas attiecas uz enerģētikas politiku:

- Iekšējais enerģijas tirgus: LESD 114. pants.
- Ārpolitika enerģētikas jomā: LESD 216.–218. pants.

MĒRĶI

Saskaņā ar Enerģētikas savienības (2015) principiem ES enerģētikas politikas galvenie mērķi ir:

- nodrošināt iekšējā enerģijas tirgus darbību un enerģijas tīklu savstarpēju savienojamību;
- panākt energoapgādes drošību Savienībā;
- veicināt energoefektivitāti un energotaupību;

- dekarbonizēt ekonomiku un virzīties uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisiju līmeni, kā to paredz Parīzes nolīgums;
- veicināt jaunu un neizsīkstošu enerģijas veidu attīstību, lai jaunajā tirgus modelī veiksmīgāk pielāgotu un integrētu klimata pārmaiņu politikas mērķus;
- sekmēt pētniecību, inovāciju un konkurētspēju.

LESD 194. pants dažas enerģētikas politikas jomas padara par kopīgu kompetenci, tādējādi iezīmējot virzību uz kopēju enerģētikas politiku. Tomēr dalībvalsts saglabā tiesības “paredzēt nosacījumus savu energoresursu izmantošanai, izvēlēties kādu no energoavotiem, kā arī noteikt savas energoapgādes struktūru” (194. panta 2. punkts).

SASNIEGUMI

A. Vispārējais politiskais regulējums

Pašreizējā politikas programma balstās uz 2014. gada 24. oktobrī Eiropadomes pieņemto visaptverošo integrēto klimata un enerģētikas politiku, kurā paredzēts līdz 2030. gadam sasniegt šādus mērķus:

- samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas vismaz par 40 %, salīdzinot ar 1990. gadu;
- palielināt atjaunojamu energoresursu īpatsvaru enerģijas patēriņā līdz 27 %;
- paaugstināt energoefektivitāti par 20 %, lai sasniegtu 30 %;
- panākt, ka vismaz 15 % ES elektroenerģijas sistēmu ir savstarpēji savienotas.

2016. gada 30. novembrī Komisija ierosināja t. s. tīrās enerģijas tiesību aktu paketi “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā” ([COM\(2016\)0860](#)), lai saglabātu Eiropas Savienības konkurētspēju, jo pāreja uz tīru enerģiju nozīmē pārmaiņas pasaules enerģijas tirgos. Tiesību aktu paketē ir astoņi leģislatīvo aktu priekšlikumi, kas aptver pārvaldību, elektroenerģijas tirgus modeli (Elektroenerģijas direktīvu, Elektroenerģijas regula un Riskgatavības regula), energoefektivitāti, ēku energoefektivitāti, atjaunojamus energoresursus un noteikumus, kas piemērojami regulatoram un ACER.

2016. gada 30. novembrī Eiropas Komisija nāca klajā ar priekšlikumu regulai par Enerģētikas savienības pārvaldību, kas ir daļa no tiesību aktu paketes “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā”. Ziņojums kopā ar mandātu iestāžu sarunām tika pieņemts 2018. gada 17. janvāra plenārsēdē. 2018. gada 20. jūnijā tika panākta provizoriska vienošanās, ko Parlaments oficiāli pieņēma 13. novembrī, bet Padome – 2018. gada 4. decembrī (Regula (ES) 2018/1999).

Regula paredz, ka līdz 2019. gada 31. decembrim un pēc tam ik pēc desmit gadiem katrai dalībvalstij ir jāiesniedz integrētais nacionālais enerģētikas un klimata plāns. Šis ilgtermiņa valstu stratēģijas iezīmēs politikas redzējumu 2050. gadam un tādējādi tiks nodrošināts, ka dalībvalstis izpilda Parīzes nolīguma mērķus. Integrētie nacionālie enerģētikas un klimata plāni ietvers valstu mērķus, ieguldījumus, politiku un pasākumus katrā no piecām Enerģētikas savienības dimensijām: dekarbonizācija, energoefektivitāte, energoapgādes drošība, iekšējais enerģijas tirgus, kā arī pētniecība, inovācija un konkurētspēja.

B. Iekšējā enerģētikas tirgus izveides pabeigšana

Trešā enerģētikas pakete, regula par Eiropas energoinfrastruktūras pamatnostādņēm (Regula (ES) Nr. 347/2013), regula par enerģijas vairumtirgus integritāti un pārredzamību (Regula (ES) Nr. 1227/2011), Elektroenerģijas direktīva ([COM\(2016\)0864](#)), Elektroenerģijas regula ([COM\(2016\)0861](#)) un Riskgatavības regula ([COM\(2016\)0862](#)) ir daži no svarīgākajiem juridiskajiem instrumentiem, kuru mērķis ir veicināt labāku iekšējā enerģētikas tirgus darbību (sk. faktu lapu [2.1.9.](#) par iekšējo enerģijas tirgu).

C. Energoefektivitātes paaugstināšana

ES energoefektivitātes politikas stūrakmens ir 2012. gada 25. oktobrī pieņemtā Direktīva par energoefektivitāti (2012/27/ES), kuras mērķis ir no jauna panākt dalībvalstu virzību uz 2020. gada mērķiem. 2016. gada novembrī Komisija ierosināja pārskatīt Direktīvu 2012/27/ES ([COM\(2016\)0761](#) un [COM\(2016\)0765](#)), lai uzlabotu jauno ēku energoefektivitāti, paātrinātu esošo ēku renovācijas tempu, padarot tās energoefektīvākas, un lai pilnībā izmantotu milzīgo energoefektivitātes sniegto ieguvumu potenciālu celtniecības nozarē (sk. faktu lapu [2.4.8.](#) par energoefektivitāti).

D. ES vietējo energoresursu (tostarp atjaunojamo energoresursu) maksimāla izmantošana

Viena no prioritātēm, par ko 2013. gadā vienojās Eiropadome, ir pastiprināt ES energoapgādes dažādošanu un attīstīt vietējos energoresursus, lai panāktu energoapgādes drošību un samazinātu atkarību no importētas enerģijas. Attiecībā uz atjaunojamiem energoavotiem 2009. gada 23. aprīļa Direktīva 2009/28/EK paredz 20 % mērķi, kas jāsasniedz līdz 2020. gadam, un pārskatītajā Atjaunojamo energoresursu direktīvā ([COM\(2016\)0382](#)) Komisija ierosināja 27 % mērķi, kas jāsasniedz līdz 2030. gadam (sk. faktu lapu [2.4.9.](#) par atjaunojamo enerģiju).

E. Ārējo attiecību enerģētikas jomā stiprināšana

Komisijas paziņojums "Par energoapgādes drošību un starptautisko sadarbību – ES enerģētikas politika: attiecību veidošana ar partneriem ārpus mūsu robežām" ([COM\(2011\)0539](#)) tika pieņemts 2011. gada 7. septembrī ar mērķi sekmēt turpmāku ES pārrobežu sadarbību ar tās kaimiņvalstīm un paplašināt regulējuma piemērošanas jomu, nodrošinot regulāra informācijas apmaiņu par dalībvalstu noslēgtajiem un plānotajiem starpvaldību līgumiem un sadarbību tādās jomās kā konkurence, drošība, piekļuve tīklam un apgādes drošība. Pamatojoties uz to, 2012. gada 25. oktobrī tika pieņemts lēmums izveidot informācijas apmaiņas mehānismu attiecībā uz starpvaldību nolīgumiem starp dalībvalstīm un trešām valstīm enerģētikas jomā ([T7-0343/2012](#)).

F. Energoapgādes drošības uzlabošana

Ņemot vērā gāzes un naftas izšķirošo nozīmi ES energoapgādes drošībai, ES pieņēma vairākus pasākumus, lai nodrošinātu riska novērtējumu veikšanu un atbilstīgu preventīvo rīcības plānu un ārkārtas rīcības plānu izstrādāšanu. Lai stiprinātu preventīvos un krīzes reaģēšanas mehānismus, 2010. gada 20. oktobrī tika pieņemta Regula (ES) Nr. 994/2010 par gāzes piegādes drošības aizsardzības pasākumiem. Direktīva 2009/119/EK nosaka prasību dalībvalstīm uzturēt obligāto naftas krājumu

apjomu, kas atbilst vismaz dienas vidējā tīrā importa daudzumiem 90 dienu laikā vai arī dienas vidējam iekšzemes patēriņam 61 dienai atkarībā no tā, kurš no abiem daudzumiem ir lielāks. Komisija ir ierosinājusi paplašināt Direktīvas 2009/73/EK (Gāzes direktīva) piemērošanas jomu, attiecinot to arī uz esošajiem un jaunveidojamajiem cauruļvadiem uz trešām valstīm un no tām ([COM\(2017\)0660](#)).

Reaģējot uz krīzi Ukrainā, Regula 2017/1938 paredz pastiprinātu reģionālo sadarbību, reģionālus preventīvās rīcības plānus, plānus ārkārtas situācijām un solidaritātes mehānismu, lai nodrošinātu gāzes piegādes drošību.

G. Pētniecības, attīstības un demonstrējumu projekti

Programma “Apvārsnis 2020” ir spēkā no 2014. līdz 2020. gadam, un tas ir galvenais ES instruments, ar kuru sekmē pētniecību enerģētikas jomā. Tīras, drošas un efektīvas enerģijas ražošanas un ilgtspējīgas attīstības atbalstam ir atvēlēti līdzekļi 5 931 miljona EUR apmērā.

2007. gada 22. novembrī Komisija pieņēma Eiropas energotehnoloģiju stratēģisko plānu (*SET* plānu), kura mērķis ir paātrināt zemu oglekļa emisiju un energoefektivitātes tehnoloģiju ieviešanu un laišanu tirgū. Izmantojot šo plānu, ES sekmē tādu pasākumu īstenošanu, kas palīdz tai izstrādāt savu politisko mērķu sasniegšanai nepieciešamās tehnoloģijas un vienlaikus nodrošināt, ka ES uzņēmumi var gūt labumu no iespējām, ko dod jaunā pieeja enerģētikai. Komisijas paziņojumā “Ceļā uz integrētu *SET* plānu. Komisijas paziņojumā (C(2015)6317) “Ceļā uz integrētu energotehnoloģiju stratēģisko (*SET*) plānu: Eiropas energosistēmas pārveides paātrināšana” sniegts vērtējums par *SET* plāna īstenošanu un secināts, ka jāievieš 10 pasākumi, lai paātrinātu enerģētikas sistēmas transformāciju, radītu darbavietas un panāktu izaugsmi.

2013. gada 2. maijā publicētajā Komisijas paziņojumā “Energotehnoloģijas un energoinovācijas” ([COM\(2013\)0253](#)) ir izklāstīta stratēģija, kas ļaus ES izveidot pasaules līmeņa tehnoloģiju un inovāciju sektoru, kurš būs piemērots cīņai ar problēmām, ar kurām nāksies saskarties līdz 2020. gadam un pēc tā.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlaments vienmēr ir paudis spēcīgu atbalstu kopējai enerģētikas politikai, risinot konkurētspējas, drošības un ilgtspējas jautājumus. Tas ir vairākkārt aicinājis dalībvalstis uz vienotību, apņēmību, savstarpēju sadarbību un solidaritāti, saskaroties ar esošajām un turpmākajām problēmām iekšējā tirgū, kā arī aicinājis visas ES valstis uzņemties politiskās saistības un Komisiju – stingru iniciatīvu ceļā uz 2030. gada mērķu sasniegšanu.

Parlaments ir centies panākt lielāku enerģijas tirgus integrāciju un vērienīgu, juridiski saistošu mērķu pieņemšanu attiecībā uz atjaunojamiem energoresursiem, energoefektivitāti un siltumnīcefekta gāzu samazināšanu. Šajā sakarā Parlaments atbalsta lielāku saistību uzņemšanos attiecībā uz pašas ES mērķiem, uzsverot, ka jaunajai enerģētikas politikai jāatbalsta ilgtermiņa mērķis līdz 2050. gadam samazināt ES siltumnīcefekta gāzu emisijas par 80–95 %.

Parlaments arī atbalsta energoavotu un energoapgādes maršrutu dažādošanu un atzīst to gāzes un elektroenerģijas starpsavienojumu nozīmi, kas šķērso

Centrāleiropu un Dienvidaustrumeiropu pa Ziemeļu–Dienvidu asi, kā arī lielāka skaita starpsavienojumu izveides, sašķidrinātās dabasgāzes termināļu dažādošanas un cauruļvadu ierīkošanas nozīmi, kas nozīmētu iekšējā tirgus atvēršanu.

Ņemot vērā Eiropas pieaugošo atkarību no fosilā kurināmā, Parlaments puda gandarījumu par *SET* plānu un izteica pārliecību, ka tas dotu būtisku ieguldījumu piegādes ilgtspējas un drošības nodrošināšanā un ir izrādījies absolūti nepieciešams, lai sasniegtu ES enerģētikas un klimata mērķus 2030. gadam. Uzsverot pētniecības svarīgo lomu ilgtspējīgā energoapgādē, Parlaments pastāv uz nepieciešamību veikt kopīgas darbības jauno energotehnoloģiju jomā gan attiecībā uz atjaunojamiem energoavotiem un fosilā kurināmā ilgtspējīgas izmantošanas tehnoloģijām, gan attiecībā uz papildu publisko un privāto finansējumu, ar kuru tiktu nodrošināta plāna sekmīga īstenošana.

Saskaņā ar šiem mērķiem Parlaments ir paudis savu atbalstu pasākumiem, ko Komisija ierosinājusi tiesību aktu paketē “Tīru enerģiju ikvienam Eiropā”^[1], šādās svarīgākajās nesen pieņemtajās rezolūcijās:

- 2018. gada 6. februāris. Parlaments pieņēma vairākus nelegislatīvus ieteikumus, ko sastādīja tās Rūpniecības, pētniecības un enerģētikas komitejas un kuru mērķis ir veicināt inovāciju, uzlabojot pilsoņu aktīvu līdzdalību un paredzot ilgtermiņa redzējumu par to, kā piešķirt līdzekļus^[2];
- 2018. gada 17. janvāris. Parlaments noteica jaunus, saistošus energoefektivitātes un atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanas mērķus 2030. gadam. Deputāti atbalstīja priekšlikumu līdz 2030. gadam panākt ES energopatēriņa samazinājumu par 40 % un atjaunojamās enerģijas daļu vismaz 35 % apmērā^[3];
- 2017. gada 19. decembris. Parlaments un Padome provizoriski vienojās par energoefektīvu ēku celtniecību. Dalībvalstu pienākums būs izstrādāt ilgtermiņa stratēģiju, lai nodrošinātu, ka 2050. gadā ēkās ES gandrīz vairs netiek izmantota nekāda enerģija^[4];
- 2017. gada 7. decembris. Parlamenta Rūpniecības, pētniecības un enerģētikas komiteja un Vides, sabiedrības veselības un pārtikas nekaitīguma komiteja apstiprināja noteikumu kopumu, kas reglamentēs Enerģētikas savienību^[5];
- 2017. gada 12. septembris Parlaments pieņēma normatīvu rezolūciju par jauniem sadarbības noteikumiem, kas ļaus ES valstij, kurai draud ārkārtas situācija gāzes nepietiekamības dēļ, vērsties pie citas dalībvalsts, brīdinot to par

[1]<https://ec.europa.eu/energy/en/news/commission-proposes-new-rules-consumer-centred-clean-energy-transition>

[2]<http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20180202IPR97028/clean-energy-innovation-needs-a-change-of-mind-set>

[3]<http://www.europarl.europa.eu/news/lv/press-room/20180112IPR91629/deputati-nosaka-verienigus-merkus-efektivakai-energijas-izmantosana>

[4]<http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20171219IPR90606/energy-efficient-buildings-provisional-agreement-ep-and-council>

[5]<http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20171207IPR89713/energy-union-meps-adopt-their-initial-view-of-the-governance-set-up>

sagaidāmu piegādes krīzi, un iedarbināt pārrobežu palīdzības mehānismu krīzes atrisināšanai^[6];

- 2017. gada 13. jūnijs. Parlaments pieņēma normatīvu rezolūciju par vienkāršotu sadzīves tehnikas energomarķējumu no A līdz G, kas ļaus patērētājiem izvēlēties ražojumus, kuri samazina viņu enerģijas patēriņu un enerģijas rēķinus^[7].

2018. gada 11. decembra plenārsēdē tika pieņemta Regula (ES) 2018/1999 par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību. Šī regula paredz, ka katrai dalībvalstij ir jāiesniedz integrētais nacionālais enerģētikas un klimata plāns, kurā ietverti valsts mērķi, ieguldījumi, politika un pasākumi katrā no piecām Enerģētikas savienības dimensijām: dekarbonizācija, energoefektivitāte, energoapgādes drošība, iekšējais enerģijas tirgus, kā arī pētniecība, inovācija un konkurētspēja.

Frédéric Gouardères / Francesca Beltrame
04/2019

[6]<http://www.europarl.europa.eu/news/lv/press-room/20170908IPR83456/gazes-piegade-dalities-lai-pietiktu-visiem>

[7]<http://www.europarl.europa.eu/news/lv/press-room/20170609IPR77001/vienkarsots-sadzives-tehnikas-energomarkejums-no-a-lidz-g>

